

Slobodník, Martin

Obnova náboženského života v tibetském kláštore Labrang

Religio. 2002, vol. 10, iss. 1, pp. [67]-84

ISSN 1210-3640 (print); ISSN 2336-4475 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/124997>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Obnova náboženského života v tibetskom kláštore Labrang*

Martin Slobodník

Tibetský buddhistický kláštor Labrang Tašikhjil (tib. *bla brang bkra šis 'khjil*)¹ sa nachádza v severovýchodnej časti Tibetskej náhornej plošiny, ktorá sa tradične označuje Amdo² (tib. *la mdo*) a v súčasnosti kláštor administratívne patrí do čínskej provincie Kan-su. Kláštor Labrang je jedným zo šiestich najvýznamnejších kláštorov najmladšej tibetskej buddhistickej školy Gelugpa (tib. *ldge lugs pa*)³ a v minulosti bol najvýznamnejšou buddhistickou inštitúciou v tejto časti Tibetu.⁴ Kláštor Labrang bol

* This work was supported by the Research Support Scheme of the Open Society Support Foundation, grant No. 82/2000: „Religion, Nationality and Identity: A Comparative Study of Transforming Societies (Buryatia, Mongolia, Amdo)“.

- 1 Poznámka k prepisu tibetčiny: použitý je systém prepisu vytvorený Josefom Kolmašom (transliterácia je uvedená v zátvorke kurzívou) – pozri napr. Wangčhung Dedän Žagabpa, *Dějiny Tibetu*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2000, 388-390.
- 2 O špecifikách náboženského, politického a ekonomického vývoja v Amde pozri Geoffrey Samuel, *Civilized Shamans: Buddhism in Tibetan Societies*, Washington – London: Smithsonian Institution Press 1993, 87-98.
- 3 O Gelugpe pozri napr. John Powers, *Introduction to Tibetan Buddhism*, Ithaca: Snow Lion Publications 1995, 402-430.
- 4 Vzhľadom na význam kláštora Labrang existuje pomerne bohatá literatúra o dejinách Labrangu. Medzi základné tradičné pramene patria tibetské diela: Brag dgon pa dkon mčhog bstan pa rab rgjas, *Mdo smad čhos 'bjung* [Pôvod učenia v Amde], Lan-čou: Kan-su min-cu čchu-pan-še 1982, 361-543 a Dbal mang pandita, *Bla brang bkra šis 'khjil gji gdan rabs lha'i rnga čhen* [Veľký bubon bohov – dejiny kláštora Labrang Tašikhjil], Lan-čou: Kan-su min-cu čchu-pan-še 1987 (čínsky preklad: A-mang pan-č'-ta, *La-pu-leng s' č'*, Lan-čou: Kan-su žen-min čchu-pan-še 1997). Vzhľadom na geografickú prístupnosť kláštor Labrang navštevovali aj zahraniční buddhisti, cestovatelia a bádatelia, ktorí zanechali cenné svedectvá: Bazar Baradin, *Žizň v tangutskom monastyre Lavran: Dnevnik budijskogo palomnika 1906-1907*, Ulan-Ude – Ulánbátar: Institute of Mongolian, Buddhist and Tibetan Studies 1999; Gonbožab Cebekovič Cybikov, *Cesta k posvätným miestum Tibetu*, Praha: Vyšehrad 1987, 39-45; Li An-che, *History of Tibetan Religion: A Study in the Field*, Peking: New World Press 1994, 134-267. Od súčasných autorov pochádza niekoľko prác venovaných Labrangu: Paul Kocot Nietupski, *Labrang: A Tibetan Buddhist Monastery at the Crossroads of Four Civilizations*, Ithaca: Snow Lion Publications 1999; Luo Fa-si et al., *La-pu-leng s' kaj-kchuang* [Stručné pojednanie o kláštore Labrang], Che-cuo: Kan-nan cang-cu c'-č'-čou wen-š' c'-liao jen-tiou wej-jüan-chuej 1982; Kolektív, *Bla brang dgon pa'i lo rgjus mdor bsdus* [Stručné dejiny kláštora Labrang], Sia-che: Sia-che sien wen-š' c'-liao wej-jüan-chuej 1995; Čou-tcha, *Lun La-pu-leng s' te čchuang-tien ti čchi liou ta süe-jüan te sing-čcheng* [O založení kláštora Labrang a vytvorení jeho šiestich fakúlt],

založený na začiatku 18. storočia z iniciatívy princa Galdana Erdeni Džinonga⁵ zo západomongolského kmeňa Chošúďov, vládnuceho v tejto časti Amda, ktorý mal záujem posilniť vlastné pozície tradičným spojenectvom s náboženskou autoritou. Vďaka – okrem iného – finančnej podpore chošúdskeho princa sa významný učenec Džamjang Žäpä Dordže Ngawang Cöndü⁶ (tib. /'džam dbjangs bžad pa'i rdo rdže ngag dbang br-con 'grus/, 1648-1721), pochádzajúci z Amda, vrátil z centrálneho Tibetu a roku 1709 založil kláštor Labrang. Vzhľadom na jeho úlohu v dejinách kláštora sa nasledujúci najvyšší prevteleni Labrangu nazývajú Džamjang Žäpa.⁷

Po založení kláštora sa Labrang v priebehu 18. a 19. storočia stal významnou vzdelávacou inštitúciou a boli na ňom postupne založené jednotlivé kláštorné fakulty, dacchangy (tib. /grwa cchang/): Thösamling (tib. /lthos bsam gling/, prípadne cchänñi dacchang, tib. /mcchan ñid grwa cchang/, dacchang logiky, založený r. 1710), Gjümä (tib. /rgjud smad/, nižší tantrický dacchang, založený r. 1716), Dünkhor (tib. /dus 'khor/, dacchang astrologického tantrického učenia Kálačakra, založený r. 1763), Mänpa (tib. /sman pa/, medicínsky dacchang, založený r. 1782), Kjedor (tib. /kje rdor/, tantrický dacchang cyklu náuk okolo božstva Héväďža, založený r. 1879) a napokon Gjütö (tib. /rgjud stod/, vyšší tantrický dacchang, založený r. 1941).⁸ Vzhľadom na vysokú úroveň vzdelávania v Labrangu neštudovali iba tibetskí mnísi, ale aj prevteleni a mnísi z Mongolska a Burjatska. S upevňujúcim sa postavením kláštora Labrang v ňom – podľa vzoru veľkých kláštorov v centrálnom Tibete – sídlilo čoraz viac hierarchicky usporiadaných prevtelenecov podliehajúcich autorite Džamjang Žäpu.⁹

Lan-čou: Kan-su min-cu čchu-pan-še 1998. V slovenčine pozri Martin Slobodník,

„Losar v Labrangu – novoročné oslavy v Tibete“, *Nový Orient* 51/4, 1996, 130-136.

- 5 O ňom (známy je aj pod čínskym titulom Che-nan Čchin-wang) a založení kláštora viac pozri Čou-tcha, *Lun La-pu-leng s'...*, 5-18; Luo Fa-si et al., *La-pu-leng s' kaj-kchuang...*, 156-165.
- 6 Jeho životopis pozri 'Džigs med dbang po, *Kun mkhjen 'džam dbjangs bžad pa'i rnam thar* [Životopis vševediaceho Džamjang Žäpu], Lan-čou: Kan-su min-cu čchu-pan-še 1987. O ňom pozri aj Andreas Gruschke, *Tibetské mýty a legendy*, Praha: Volvox Globator 2000, 138-139.
- 7 Blížšie o životoch jednotlivých prevtelení Džamjang Žäpu (v súčasnosti žije jeho 6. prevtelenie) pozri Ča-ča, *Ľia-mu-jang chu-tchu-kche-tchu š'-si* [Genealógia prevtelení Džamjanga], Lan-čou: Kan-su min-cu čchu-pan-še 1998.
- 8 O jednotlivých dacchangoch pozri Čou-tcha, *Lun La-pu-leng s'...*, 75-391; Li An-che, *History of Tibetan Religion...*, 147-152.
- 9 Druhým najvyšším prevtelencom kláštora Labrang je Gungthang (tib. /gung thang/). Okrem neho v kláštore žilo ešte niekoľko desiatok línií menej významných prevtelenecov – pozri Ča-ča, *La-pu-leng s' chuo-fo š'-si* [Genealógia prevtelenecov kláštora Labrang], Lan-čou: Kan-su min-cu čchu-pan-še 2000.

Vzhľadom na to, že kláštor Labrang sa nachádza na severovýchodnom okraji územia osídleného Tibetanmi, nepodliehal administratívnej autorite centrálnej vlády v Lhase. Kontakty s Lhasou fungovali iba na náboženskej úrovni a dalajlama bol aj tu rešpektovaný ako najvyšší duchovný predstaviteľ školy Gelugpa, no politický a ekonomický vplyv jeho vláda v Labrangu nemala. Vychádzajúc z tibetskej tradície spojenia náboženskej a politickej moci¹⁰ sa regionálnou politickou a náboženskou autoritou v tejto časti Amda stal najvyšší prevtelenec kláštora Džamjang Žäpa a ním menovaná administratíva kláštora¹¹ spravovala aj široké okolie Labrangu. Miestna tibetská populácia musela kláštoru každoročne odvádzať dane – či už v peňažnej forme alebo v naturáliách – a podliehala kláštoru. K jednotlivým kmeňom kláštor vysielal vlastných zástupcov (tib. gowa, /'go ba/, alebo kucchab, /sku cchab/), ktorí reprezentovali záujmy Labrangu. Mocenské vákuum v tibetsko-čínskom pohraničí, kam nesiahala ani moc Lhasy a ani moc Pekingú, umožnilo kláštoru Labrang plniť svoju tradičnú náboženskú, politickú a ekonomickú funkciu až do roku 1949.

Deštrukcie

Deštrukcia náboženského života v kláštore Labrang prebiehala v dvoch vlnách a bola výsledkom pripojenie tejto oblasti – ako celého Tibetu neskôr – k Čínskej ľudovej republike. Komunistické vojská sa do oblasti Labrangu dostali v lete roku 1949. Spočiatku náboženská politika novej vlády a jej realizácia boli pomerne tolerantné a zdržanlivé.¹² Dohoda ústrednej ľudovej vlády Čínskej ľudovej republiky a miestnej vlády Tibetu o opatreniach k mierovému oslobodeniu Tibetu, základný dokument upravujúci vzťahy ČLR a Tibetu z 23. mája 1951, v siedmom bode konštatuje:

Bude sa realizovať politika slobody náboženského vyznania. Náboženské vyznanie, zvyky a obyčaje tibetského národa zostanú v úcte a buddhistické kláštory budú mať plnú ochranu. Ústredná vláda v žiadnom prípade nezavedie akékoľvek zmeny, pokiaľ ide o príjmy kláštorov.¹³

-
- 10 Pozri Phuntsog Wangyal, „The Influence of Religion on Tibetan Politics“, *The Tibet Journal* 1/1, 1975, 78-86; Franz Michael, *Rule by Incarnation: Tibetan Buddhism and Its Role in Society and State*, Boulder: Westview Press 1982, 27-50.
 - 11 Podrobnú administratívnu štruktúru kláštora Labrang pozri Luo Fa-si et al., *La-pu-leng s' kaj-kchuang...*, 15-24.
 - 12 Tsering Shakya, *The Dragon in the Land of Snows: A History of Modern Tibet since 1947*, London: Pimlico 1999, 35.
 - 13 Wangčhug Dedän Žagabpa, *Dějiny Tibetu...*, 334. Neskôr vznikol rozpor medzi tibetskou vládou a čínskou vládou o teritoriálnom rozsahu platnosti dohody, podľa čínskej strany sa dohoda netýkala oblastí mimo centrálneho Tibetu (teda ani Amda).

Toto ustanovenie spolu so slobodou vierovyznania zakotvenou v čínskej ústave z roku 1954¹⁴ tvorilo legislatívny rámec vzťahov štátu a náboženstva po roku 1949. Začiatkom 50-tych rokov Mao Ce-tung odmietal eliminovať náboženstvo násilným spôsobom¹⁵ a špeciálne vo vzťahu k tibetskému buddhizmu štát zvolil „gradualistickú stratégiu“¹⁶ postupného zmenšovania vplyvu náboženstva v tibetskej spoločnosti. Čínske úrady pokladali za dôležité realizovať odľuku štátu a náboženstva,¹⁷ čo však odporovalo tibetskej tradícii rozdelenia moci. Politika čínskych úradov voči buddhistickým mníchom v Tibete sa realizovala v kontexte triedneho prístupu k jednotlivým spoločenským skupinám a v kláštoroch vyčlenili časť vplyvných a vysokopostavených lamov a úrady ich označili za „feudálov vykorisťujúcich pospolitý ľud“.¹⁸ Objektom kritiky čínskych úradov – na rozdiel, napríklad, od situácie v Sovietskom zväze a Mongolsku v 30-tych rokoch¹⁹ – nebol samotný tibetský buddhizmus.

Nástup Komunistickej strany Číny k moci v začiatkoch výrazne nepoznamenal ani život v kláštore Labrang,²⁰ kde vtedy žilo približne 3800 mníchov.²¹ V kláštore bol vo februári 1952 v zhode s tradičným mecha-

- 14 Donald MacInnis, *Religious Policy in Communist China: A Documentary History*, London – Sydney: Hodder and Stoughton 1972, 21.
- 15 Tsering Shakya, *The Dragon in the Land of Snows...*, 101.
- 16 Termin M. C. Goldsteina. Pozri Melvyn C. Goldstein, „Introduction“, in: M. C. Goldstein – M. T. Kapstein (eds.), *Buddhism in Contemporary Tibet: Religious Revival and Cultural Identity*, Berkeley – Los Angeles: University of California Press 1998, 6-7.
- 17 Dokumentuje to materiál „Inštrukcie k uplatňovaniu náboženskej politiky“ vypracovaný čínskymi orgánmi v Tibete. Pozri Tiang Pching et al., *Si-cang te cung-tiao che Čung-kuo kung-čchan-tang te cung-tiao čeng-cche* [Tibetské náboženstvo a náboženská politika Komunistickej strany Číny], Peking: Čung-kuo cang-süe čchu-pan-še 1996, 96-101.
- 18 Neskoršie čínske materiály túto skupinu lamov aj kvantifikujú, majú tvoriť asi 5% celkovej mníšskej populácie. Pozri Tsering Shakya, *The Dragon in the Land of Snows...*, 297.
- 19 O protibuddhistických kampaniach v Burjatsku pozri Luboš Bělka, *Tibetský buddhizmus v Burjatsku*, Brno: Masarykova univerzita 2001, 81-90. O podobnom procese v Mongolsku pozri Ivana Grollová – Veronika Zikmundová, *Mongolové, pravníci Čingischána*, Praha: Triton 2001, 174-179.
- 20 Informácie o situácii v kláštore po roku 1949 boli získané počas dvoch terénnych výskumov v Labrangu (leto 2000 a leto 2001) od mníchov. Vzhľadom na politickú situáciu v Číne zostanú informátori v anonymite.
- 21 Tibetskí informátori a čínske pramene uvádzajú zväčša tento počet, pozri napr. „Kuan-ju La-pu-leng s'-jüan kuan-li čching-kchuang te tiao-čcha pao-kao [Správa o previerke situácie v riadení kláštora Labrang]“, in: *Cang-čchuan fo-tiao aj-kuo ču-i tiao-ju süe-si sian-čchuan cchaj-liao* [Propagandistické materiály k štúdiu a vzdelávaniu k patriotizmu v tibetskom buddhizme], Lan-čou: Kan-su šeng cung-tiao s'-wu tü 1998, 200 (preklad pozri www.lunghta.cz/politika/docum_17.htm). Niektoré práce uvádzajú aj iné počty, napr. 3424 mníchov. Pozri Pchu Wen-čcheng, *Kan Čching cang-čchuan fo-tiao s'-jüan* [Tibetské buddhistické kláštory v Kan-su a Čching-chaji], Si-ning: Čching-chaj žen-min čchu-pan-še 1990, 508.

nizmom intronizovaný súčasný 6. Džamjang Žäpa Lobzang Džigme Thubtän Chökji Nima (*Iblo bzang 'džigs med thub bstan čhos kji ni ma*, 1948-)²² a čínske úrady nezasahovali do tohto procesu. Výrazné zmeny v oblasti priniesli až hospodárske reformy čínskej vlády, ktoré začali v roku 1956. Pozemková reforma a kolektivizácia pripravili kláštor Labrang o tradičný zdroj príjmov od okolitej tibetskej nomádskej a polonomádskej populácie²³ a tento trend bol dovŕšený v lete roku 1958, keď sa v celej Číne začala kampaň za zakladanie tzv. ľudových komún (čín. *žen-min kung-še*), ktorá definitívne narušila náboženský život kláštora, pretože na produkcii komún sa mali zúčastňovať aj mnísi. Čínske reformy výrazne zradikalizovali tibetskú populáciu v celej oblasti a výsledkom bolo proti-čínske ozbrojené povstanie, ktoré čínska armáda potlačila. Porážka povstania²⁴ znamenala začiatok prvej fázy deštrukcie kláštora Labrang, keďže čínske úrady pokladali kláštor za centrum protičínskeho odporu. V rámci následného procesu označovaného ako demokratická reforma kláštora (čín. *s'-miao te min-ču kaj-ke*)²⁵ boli z kláštora vystahovaní takmer všetci mnísi. Prevtelenci Labrangu boli v rámci tejto kampane internovaní v pracovných táborech²⁶ a väzeniach, ostatní mnísi skončili buď v pracovných táborech, alebo museli opustiť kláštor a vrátiť sa do svojich rodísk. V kláštore ostalo iba niekoľko stoviek mníchov.²⁷ Z Labrangu boli odvezené mnohé sochy a obrazy, archív kláštora, čínski vojaci spálili časť buddhistických textov z kláštornej knižnice a niektoré chrámové bu-

22 Ča-ča, *Ĺia-mu-jang...*, 435-437.

23 Wang Jün-feng, *Chuo-fo te š'-t'ie* [Svet prevtelenca], Peking: Min-cu čchu-pan-še 1997, 83; Warren W. Smith, Jr., *Tibetan Nation: A History of Tibetan Nationalism and Sino-Tibetan Relations*, Boulder: Westview Press 1996, 442-443. Túto politiku kritizovali aj tí tibetskí buddhistickí hodnostári, ktorí spolupracovali s novou čínskou mocou. Kritický prejav vplyvného lamu z Amda geše Šerab Gjamchoa (tib. *ldge bšes šes rab rgja mcchol*, 1884-1968) pozri Donald MacLinnis, *Religious Policy in Communist China...*, 221-224.

24 Oficiálne čínske dokumenty tieto udalosti označujú ako „protifeudálne hnutie“ (čín. *fan feng-t'ien jün-tung*). Pozri napr. „Kuan-jü La-pu-leng s'-jüan kuan-li čching-kchuang te tiao-čcha pao-kao...“, 200.

25 Tento proces sa týkal aj ostatných kláštorov v oblasti a po marci 1959, keď bolo v Lha-se potlačené protičínske povstanie, aj kláštorov v centrálnom Tibete.

26 Ča-ča, *La-pu-leng...*, 4. Z 23 prevtelencov Labrangu, o ktorých autor v monografii píše, bolo 15 uväznených (z toho sedmi po krátkej dobe vo väzení zomreli), šiesti skončili v pracovných táborech, alebo pracovali v komúnach na vidieku, jeden utiekol do Indie a osud jedného nie je jasný. Fyzicky pracovať musel aj vtedy 10-ročný Džamjang Žäpa. Stručný opis uväznenia a pobytu vo väzení druhého najvyššieho prevtelenca Labrangu, 6. Gungthanga Džigme Tänpä Wangčhuga (*'džigs med bstan pa'i dbang phjug'*, 1926-2000), pozri Wang Jün-feng, *Chuo-fo te š'-t'ie...*, 91-112.

27 Pchu Wen-čcheng (*Kan Čching cang-čchuan fo-tiao s'-jüan...*, 508) uvádza číslo 410. Podľa informátora tu vtedy žilo približne 200 mníchov.

dovy boli počas potlačenia povstania zničené.²⁸ Vysokí lamovia a prevteľenci kláštora boli už v tomto období ponižovaní na masových zhromaždeniach.²⁹ Tradičný náboženský život (liturgie, obrady, vzdelávanie, náboženské sviatky) v kláštore Labrang fakticky neexistoval. Systematický postup čínskych úradov proti mníšskej populácii kláštorov a samotným kláštorom bol súčasťou kampane „troch proti“³⁰ (čín. *san-fan*), ktorej cieľom bolo zlikvidovať monastický buddhizmus. Na prelome 50-tych a 60-tych rokov bolo zámerom čínskej náboženskej politiky v tibetských oblastiach na jednej strane redukovať buddhizmus na individuálne prejavy, ktoré neboli prenasledované a na druhej strane eliminovať organizovanú štruktúru náboženstva.³¹

K čiastočnému uvoľneniu náboženského života v Labrangu došlo na prelome rokov 1961-1962. Vnútropolitická atmosféra v Číne sa v tomto období čiastočne znormalizovala a vedenie štátu prešlo od ultraľavicovej hospodárskej a spoločenskej politiky k pragmatickejšiemu kurzu.³² Táto línia sa prejavila aj v oblasti národnostnej a náboženskej politiky. Obnova náboženského života v Tibete bola aj výsledkom kritického postoja významných buddhistických hodnostárov voči ultraľavicovej politike čínskeho vedenia. Najväčším kritikom čínskej politiky bol 10. pančhenlama Čhökji Gjalchhän (*Čhos kji rgjal mcchan*, 1938-1989), ktorého komplexné hodnotenie vývoja v Tibete po roku 1949 vyústilo do napísania petície premiérovi Čou En-lajovi roku 1962.³³ Podľa vyjadrení mníchov sa o znovuotvorenie kláštora Labrang významne zaslúžil geše Šerab Gjamccho,

28 V roku 1958 čínske úrady zničili aj miestnu mešitu (pôvodne bola postavená roku 1884) v susediacom mestečku Sia-che, hoci Chuejovia sa do bojov bezprostredne nezapojili. Aj islám však čínske orgány pokladali za „feudálny prežitok“. Chuejská moslimská komunita v Sia-che prešla rovnakými fázami deštrukcie a obnovy náboženského života ako väčšinová tibetská populácia vyznávajúca buddhizmus.

29 Marry Craigová, *Krvavé slzy: Čínska okupace Tibetu 1951-1991*, Praha: DharmaGaia 1999, 70.

30 *A Poisoned Arrow: The Secret Report of the 10th Panchen Lama*, London: Tibet Information Network 1997, 49.

31 Tsering Shakya, *The Dragon in the Land of Snows...*, 288. V tomto období však boli zakázané aj prejavy ľudového náboženstva, kult hôr, ktorý je v Amde veľmi rozšírený (o súčasnej podobe týchto rituálov pozri Daniel Berounský – Martin Slobodník, „Uctívání hor v amdoských vesnicích Gängja“, *Hieron* 5, 2001, v tlači).

32 Oskar Weggel, *Geschichte Chinas im 20. Jahrhundert*, Stuttgart: Alfred Kröner Verlag 1989, 218-231.

33 Text petície pozri *A Poisoned Arrow...*, 1-124. 10. pančhenlama sa podrobne venuje aj náboženskej situácii (s. 40-59, 85-89, 104-105). Podľa pančhenlamu (s. 104) sa počet mníchov v okrajových oblastiach Tibetu (kam patrí aj Amdo) po reformách v rokoch 1958-1959 znížil o 98-99% a nefungoval tam jediný kláštor, ktorý by spĺňal tradičné štandardy.

vďaka aktivite ktorého sa do Labrangu vrátilo približne 1200 mníchov.³⁴ Obnova v tomto období bola iba veľmi obmedzená a bola sprevádzaná záujmom čínskych úradov dohliadať na vnútorný život kláštora. Preto sa pokúsili v Labrangu vytvoriť tzv. Výbor pre správu kláštora (tib. *ldgon pa'i do dam u jon lhan khang*, čín. *s'-jüan kuan-li wej-jüan-chuej*), ktorý mal byť dozorným orgánom pozostávajúcim z Číny lojálnych mníchov. Vytvorenie tohto orgánu sa v Labrangu podarilo zrealizovať iba čiastočne.³⁵ Krátke medziobdobie pokusu v obmedzenej miere obnoviť tradičný náboženský život v Labrangu skončilo roku 1966, keď sa v Číne začala tzv. kultúrna revolúcia (1966-1976). Súčasťou politického zápasu bola aj kampaň proti „štyrom starým“ (čín. *s' t'iou*): mysleniu, kultúre, zvykom a obyčajom.³⁶ V Tibete, kde si spoločnosť napriek socialistickým reformám zachovala tradičný charakter, mala táto súčasť kultúrnej revolúcie pre náboženský život mimoriadne deštruktívny dopad. Červení gardisti Tibetanom zakazovali akékoľvek – aj individuálne – prejavy viery a tradičnej tibetskej identity (i v oblasti odievania, zvykov).³⁷ Kláštor Labrang bol opätovne uzavretý, „všetci mnísi a prevtelenci odišli na vidiek na nápravu fyzickou prácou“³⁸ a prvý raz v dejinách došlo k úplnému zastaveniu náboženského života. V kláštore Labrang boli v tomto období takmer celkom zničené príbytky mníchov, jednotlivé chrámy a budovy dacchangov. V niekoľkých zachovalých budovách kláštorného komplexu boli sklady a na území kláštora sa zabíjali zvieratá, bitúnok bol v chráme božstva Hévadžra v severnej časti kláštora.³⁹ Do vyprázdneného kláštorného komplexu sa nastahovali rozličné čínske firmy, ktoré si tu postavili ubytovne pre svojich zamestnancov.⁴⁰ Ako konštatoval jeden informátor, „počas kultúrnej revolúcie Buddhovo učenie neexistovalo“. Kultúrna revolúcia predstavovala najextrémnejšie obdobie čínskej náboženskej politiky v Tibete, keď sa štátna moc usilovala násilne eliminovať tradičné postave-

34 Z nich asi 1000 žilo v kláštore už pred rokom 1958 a 200 bolo nových, mladých mníchov.

35 V rámci „demokratickej reformy kláštorov“ v Tibete bolo jedným z cieľov vytvoriť takéto orgány. Pozri Tiang Pching et al., *Si-cang te cung-tiao...*, 105; *A Poisoned Arrow...*, 44.

36 Jonathan D. Spence, *The Search for Modern China*, New York – London: W. W. Norton & Co. 1990, 602-609.

37 Pozri Tsering Shakya, *The Dragon in the Land of Snows...*, 320-321, kde autor uvádza preklad plagátu vyveseného v Lhase. O priebehu kultúrnej revolúcie v Tibete pozri aj M. Craigová, *Krvavé slzy...*, 161-177.

38 Suo-taj, *La-pu-leng s' fo-tiao wen-chua* [Buddhistická kultúra Labrang], Hongkong: Süan-jüan čhu-pan-še 1998, 44.

39 Prvým z desiatich pravidiel cnostého správania buddhistického mnícha (skt. *dašašila*) je neublížovanie cítiacim bytostiam. Pozri Vladimír Miltner, *Malá encyklopédie buddhismu*, Praha: Práce 1997, 73.

40 Tieto stavby sa podarilo presťahovať z priestoru kláštora až koncom 90-tych rokov.

nie tibetského buddhizmu v spoločnosti. Labrang a všetky ostatné tibetské kláštory nielen v Amde, ale aj v ostatných častiach Tibetu, prerušili na vyše desať rokov činnosť.

Obnova

Obnova náboženstva v Tibete (rovnako ako jeho deštrukcia) bola úzko spojená s celkovým vnútropolitickým vývojom v Číne. Po smrti Mao Ce-tunga v septembri 1976 postupne došlo k uvoľneniu a liberalizácii nielen v oblasti hospodárstva, ale aj v národnostnej a náboženskej politike štátu. Pre situáciu v Tibete zohralo dôležitú úlohu prvé Fórum o práci v Tibete, zvolané Ústredným výborom Komunistickej strany Číny (ÚV KS Číny) vo februári 1980,⁴¹ ktoré predstavovalo pokus ústredných orgánov revidovať predchádzajúcu politiku v Tibete. Výsledkom bola politika usilujúca sa ekonomicky pozdvihnúť región a umožniť návrat k tradičnej kultúre a náboženstvu. Zmenená politická situácia v Číne si vyžiadala aj schválenie novej ústavy roku 1982, ktorá v 36. článku potvrdzuje slobodu vierovyznania v ČLR.⁴² Nová náboženská politika bola podrobne definovaná v dokumente „O základnej politike a principiálnych hľadiskách na náboženskú otázku v socialistickom období Číny“, ktorý vydal ÚV KS Číny roku 1982.⁴³ Základnou tézou dokumentu je odmietnutie násilného a rýchleho vyrovnania sa s náboženskou otázkou a uprednostnenie prirodzeného vývoja, ktorý má viesť k oslabovaniu vplyvu náboženstva v spoločnosti. Dokument zároveň predstavuje aj bilanciu dovtedajšej náboženskej politiky v Číne a vývoj po roku 1958 označuje ako „ľavicovú úchylku“.

V kláštore Labrang začala náboženská obnova v priebehu roku 1979. Z väzenia a pracovných táborov prepustili prevtelencov⁴⁴ a mníchov, ktorých neskôr rehabilitovali s konštatovaním, že „nespáchali nijaký kriminálny čin a uväznení boli mylne“.⁴⁵ Do Labrangu sa vrátilo iba 50-60 mníchov, ktorí tam žili aj pred rokom 1958. Väčšina bývalých mníchov buď zomrela (prirodzenou alebo násilnou smrťou), alebo boli prinútení sa oženiť a stratili tak mníšsky status. Okrem týchto pôvodných mníchov do kláštora čoskoro prišlo ďalších 400 nových mníchov. V prvej fáze sa obnova zamerala na rekonštrukciu zničených budov, pri čom zohrali vý-

41 Tsering Shakya, *The Dragon in the Land of Snows...*, 380-382.

42 *Constitution of the People's Republic of China*, Peking: Foreign Languages Press 1994, 30.

43 Takzvaný dokument č. 19. Jeho úplný text pozri Donald MacInnis, *Religion in China Today: Policy and Practice*, Maryknoll: Orbis Books 1989, 8-26.

44 Okolnosti prepustenia 6. Gunthanga pozri Wang Jün-feng, *Chuo-fo te š'-tie...*, 112-113; o 6. Džamjang Žápovi pozri Ča-ča, *Tia-mu-jang...*, 439.

45 Ča-ča, *La-pu-leng s'...*, 4.

znamnú úlohu tibetskí laici, ktorí finančne prispievali na obnovu chrámov a pomáhali ich obnovovať. Kláštor Labrang bol oficiálne znovuo tvorený roku 1980.⁴⁶ Pri obnove kláštora Labrang zohral dôležitú úlohu najmä 10. pančhenlama Čhökji Gjalccchän, ktorý po svojom prepustení z domáceho väzenia v októbri 1977 a dosadení do funkcie podpredsedu Celočínskeho zhromaždenia ľudových zástupcov v auguste 1979⁴⁷ výrazne prispel k obnove náboženstva v Tibete (a celkovej obnove tradičnej tibetskej kultúry) a stal sa najdôležitejším aktérom tohto procesu. 10. pančhenlama v novembri 1980 osobne navštívil aj kláštor Labrang.⁴⁸ Jeho návšteva prispela k dynamizácii procesu obnovy. Vďaka svojej pozícii dokázal zabezpečiť finančné zdroje na obnovu niektorých budov a z jeho iniciatívy sa do kláštora vrátili niektoré umelecké predmety odvezené po roku 1958 a počas kultúrnej revolúcie. Podobný význam, aký mal pre proces obnovy buddhizmu v Tibete 10. pančhenlama na celoštátnej úrovni, mali pre Labrang a celé Amdo dvaja najvyšší prevtelenci kláštora: 6. Džamjang Žäpa a 6. Gungthang. Obidvoch po prepustení z väzenia čínske úrady inštalovali do politických funkcií na provinčnej úrovni.⁴⁹ 6. Džamjang Žäpa bol počas kultúrnej revolúcie prinútený ožením sa, prišiel o mníšsky status (ale nie o status prevtelenca, ktorý je vrodený) a od roku 1978 sa zväčša zdržiava mimo kláštora v Lan-čou, hlavnom meste provincie. 6. Gungthang bol mimoriadne populárny lama nielen medzi mníšskou komunitou, ale aj medzi laikmi – najmä nomádmi – z celého Amda. Obidvaja labrangskí hodnostári využili svoj politický vplyv na obhajovanie záujmov (ekonomických i náboženských) kláštora v konfrontácii s čínskymi úradmi.

Pre proces fyzickej obnovy jednotlivých budov kláštorného komplexu je charakteristické, že v priebehu 80-tych a 90-tych rokov boli na pôvodnom mieste a v pôvodnej podobe reštaurované všetky dôležité chrámy a budovy jednotlivých dacchangov.⁵⁰ Jediným doteraz zničeným objektom je budova bývalej tlačiarne, ktorá však bola obnovená na inom mieste a zručeniny bývalej budovy sa už nebudú využívať na pôvodný účel. Vnútorňa výzdoba jednotlivých chrámov takisto vychádza zo stavu pred rokom 1958. Úsilie o autentickosť a reprodukovanie pôvodného stavu

46 „Kuan-jü La-pu-leng s'-jüan kuan-li čching-kchuang te tiao-čcha pao-kao“, 201.

47 Životopis 10. pančhenlamu pozri *A Poisoned Arrow...*, 129-144.

48 Suo-taj, *La-pu-leng s'...*, 44. 10. Pančhenlama opätovne navštívil Labrang v marci 1982. 10. pančhenlama mal ku kláštora Labrang špecifický vzťah, keďže začiatkom 50-tych rokov osobne identifikoval 6. prevtelenie Džamjang Žäpu.

49 Politické funkcie, ktoré po roku 1978 zastávali, pozri Victoria Conner – Robert Barnett, *Leaders in Tibet: A Directory*, London: Tibet Information Network 1997, 112-113, 116-117.

50 Posledný chrám (*Isde ba cchang 'džam dbjangs kun gzigs lha khang*), v južnej časti kláštora, bol dokončený roku 2000.

Labrangu pred roku 1958 sa prejavuje nielen v tejto materiálnej rovine, ale aj v duchovnej. V Labrangu boli už začiatkom 80-tych rokov obnovené tradičné náboženské sviatky⁵¹ a porovnanie súčasného priebehu týchto osláv s dostupnými opismi z obdobia pred rokom 1958 svedčí o tom, že kláštor sa usiluje čo najvernejšie nadviazať na tieto tradície. Platí to aj pre systém výuky v jednotlivých dacchangoch, kde súčasný systém vychádza z tradičného usporiadania a spôsobu výuky. Porovnanie terajšieho stavu v dvoch vybraných dacchangoch (Thösamling a Dünkhor) so situáciou pred rokom 1958⁵² ukázalo, že mnísi obidvoch dacchangov študujú rovnaké oblasti tibetského buddhizmu v tom istom poradí, ako ich predchodcovia v minulosti. Systém skúšok a dĺžka výuky takisto zodpovedá tradičnému modelu. Napriek tomuto cieľavedomému úsiliu, zo strany starších mníchov, ktorí v kláštore žili aj pred rokom 1958, zaznelo, že súčasná kvalita výuky a vyžadovaná miera kláštornej disciplíny už nedosahuje takú úroveň, ako v minulosti. Vzhľadom na to, že v období postupnej deštrukcie kláštora Labrang prišiel o mnohých vzdelaných mníchov a keďže nebola zabezpečená v tibetskom buddhizme dôležitá kontinuita odovzdávania učenia z majstra na žiaka, existuje iba malá skupina vysoko kvalifikovaných lamov.⁵³ Kritický postoj staršej generácie mníchov voči súčasnému stavu kompenzuje opačný pohľad mnohých mníchov i laikov, podľa ktorých je Labrang v súčasnosti nielen najväčším tibetským kláštorom v Číne, ale zároveň miestom, kde sa v porovnaní s inými kláštorami podarilo najväčšmi obnoviť úroveň tradičného kláštorného vzdelávania.

V kláštore Labrang v súčasnosti žije približne 2300 mníchov (väčšinou pochádzajú z Amda), ktorých možno rozdeliť do dvoch kategórií: oficiálnych mníchov Labrangu (v počte 1100) a mníchov dlhodobo žijúcich v kláštore bez oficiálneho povolenia. Tento stav súvisí s tým, že čínske úrady sa usilujú obmedzovať počet mníchov žijúcich v tibetských kláštoroch.⁵⁴ Pre kláštor Labrang boli po roku 1980 opätovne stanovované limity na počet mníchov kláštora, ale vďaka vplyvu 6. Gunghanga⁵⁵ a 6. Džamjang Žäpu sa podarilo tieto čísla zvyšovať. Obidvaja hodnotári

51 O tradičných sviatkoch v kláštore pozri Li An-che, *History of Tibetan Religion...*, 212-234.

52 Luo Fa-si et al., *La-pu-leng s' kaj-kchuang...*, 25-33, 46-48.

53 Tento problém sa týka aj iných kláštorných centier vzdelanosti v Tibete. Pozri Melvyn C. Goldstein, „The Revival of Monastic Life in Drepung Monastery“, in: M. C. Goldstein – M. T. Kapstein (eds.), *Buddhism in Contemporary Tibet: Religious Revival and Cultural Identity*, Berkeley – Los Angeles: University of California Press 1998, 45.

54 *Ibid.*, 31.

55 Kritický postoj 6. Gunghanga k týmto limitom pozri Wang Jün-feng, *Chuo-fo te š'-rie...*, 161-162. Podľa tohto dokumentu, ktorý nie je presne datovaný (pravdepodobne opisuje situáciu v 80-tych rokoch), mal Labrang vtedy limit 700 mníchov.

sa odvolávali na situáciu v kláštore pred rokom 1958, keď tam žilo 3800 mníchov. Čínske úrady pokladajú súčasnú neprehľadnú situáciu, keď v kláštore žijú mnísi bez povolenia, za vážny problém⁵⁶ a usilujú sa ho riešiť. Počet mníchov je limitovaný z politických (pozri nižšie) a ekonomických dôvodov: kláštor v roku 1958 prišiel o svoje majetky⁵⁷ a aj formálne hospodárske väzby medzi Labrangom a okolitou tibetskou populáciou sú definitívne prerušené. V očiach čínskych úradov predstavuje Labrang veľkú finančnú záťaž pre obyvateľstvo. Štát ani kláštor jednotlivých mníchov (ani „oficiálnych“ mníchov) v Labrangu nijako finančne nepodporuje,⁵⁸ ich existenciu v kláštore zabezpečujú blízki rodinní príslušníci,⁵⁹ rodáci a tibetskí laici, ktorí mníchom prinášajú almužnu (tib. gje, /'gjedl/) vo forme peňazí a potravín. Čínske úrady sa usilujú dosiahnuť, aby kláštor v rámci svojpomocnej výroby produkoval výrobky a poskytoval služby, z ktorých by bola zabezpečená jeho existencia. Tento proces čínske dokumenty označujú sloganom „nech kláštor živí kláštor“ (čín. *i s' jang s'*) a je oficiálnou súčasťou zásad politiky štátu voči tibetským kláštorom.⁶⁰ Realizujú tieto odporúčania Labrang prevádzkuje reštaurácie, obchody, ubytovne, prijíma turistov, vyrába tibetské lieky.⁶¹ Mnísi, ktorí môžu oficiálne žiť v Labrangu (1100), majú špeciálne dvojazyčné preukazy, ktoré vydáva Oddelenie pre náboženské záležitosti⁶² (čín. *Cung-tiao š'-wu t'ü*) okresu Sia-che. Okrem osobných údajov mníchov sú tam aj zásady upravujúce správanie sa mníchov,⁶³ ktoré odrážajú ideologické nároky štátu na

56 Pozri „Kuan-jü La-pu-leng s'-jüan kuan-li čching-kchuang te tiao-čcha pao-kao“, 207-208.

57 Prehľad bývalých majetkov Labrangu pozri Luo Fa-si et al., *La-pu-leng s' kaj-kchuang*..., 89-99.

58 Na rozdiel od situácie v kláštore Däpfung pri Lhase. Porovnaj Melvyn C. Goldstein, „The Revival of Monastic Life in Drepung Monastery...“, 34.

59 Aj postavenie vlastného príbytku v kláštore financuje rodina mnícha.

60 Tiang Pching et al., *Si-cang te cung-tiao*..., 108-109; D. MacInnis, *Religion in China Today*..., 175.

61 Anonym, „Lamaism in Gansu“, *Chinese Sociology and Anthropology* 26/3, 1994, 58; „Kuan-jü La-pu-leng s'-jüan kuan-li čching-kchuang te tiao-čcha pao-kao“, 205-207.

62 Orgán pôsobí na centrálnej úrovni a na všetkých nižších administratívnych úrovniach a je hlavnou inštitúciou, ktorá zodpovedá za realizáciu náboženskej politiky. D. MacInnis, *Religion in China Today*..., 1.

63 „Pravidlá pre mníchov: (1) neochvejne podporovať vedúcich predstaviteľov KS Číny, podporovať socialistický systém, milovať vlasť a realizovať náboženskú politiku strany; (2) uvedomele ochraňovať právny systém a jeho dôstojnosť, ochraňovať záujmy ľudu, jednotu národnosti a jednotu štátu; (3) študovať a dodržiavať jednotlivé zákony, dekréty a nariadenia, dodržiavať normy a smernice stanovené vládnymi orgánmi na jednotlivých úrovniach; (4) uvedomele poslúchať vedúcich predstaviteľov Výboru pre demokratickú správu kláštoru, dodržiavať všetky predpisy kláštoru a organizačnú disciplínu; (5) byť oddaným veriacim, usilovne študovať buddhistické texty, prísne dodržiavať mníšske sľuby a byť naozajstným mníchom milujúcim vlasť a milujúcim náboženstvo.“

mníchov. Mechanizmus prijímania nových mníchov do kláštora sa v druhej polovici 90-tych rokov skomplikoval. Podľa viacerých informátorov mohlo predtým do kláštora každoročne vstúpiť 30-40 mníchov, ale v posledných rokoch sa tento počet znížil na 15-20. Mnísi, ktorí sa uchádzajú o získanie oficiálneho preukazu na pobyt v Labrangu, žijú v kláštore najprv neoficiálne a študujú na jednom zo šiestich dacchangov, kde každoročne bývajú v desiatom a jedenástom mesiaci podľa tibetského lunárneho kalendára tradičné skúšky z tých oblastí buddhistického učenia, ktoré sa vyučujú na konkrétnom dacchangu. Najúspešnejší kandidáti získavajú povolenie na pobyt v Labrangu. Rozdiel medzi oficiálnymi a neoficiálnymi mníchmi je najmä ten, že neoficiálni mnísi sa nemôžu zúčastňovať na spoločných obradoch v hlavnej budove kláštora (Cchogchen dukhang, *lchhogs chen 'du khang*), kde sa schádzajú mnísi všetkých dacchangov. Takisto pre nich neplatia niektoré prísne pravidlá obliekania (napríklad nenosia tradičné mníšske čižmy). V jednotlivých dacchangoch kláštora Labrang pôsobia nasledovné počty mníchov (stav v lete 2001): Thösamling 1300 mníchov (oficiálne 700-750), Gjümä 115 mníchov (oficiálne 30-40), Dükhör 130 mníchov (oficiálne 70), Mänpa 100 mníchov (oficiálne 30), Kjedor 150 mníchov, Gjütö 110 mníchov. Porovnateľný počet mníchov mali jednotlivé dacchangu aj pred rokom 1958, ale v najväčšom a privilegovanom⁶⁴ Thösamlingu vtedy študovalo 3000 mníchov.⁶⁵ Do celkového počtu mníchov žijúcich v kláštore patria aj mnísi mladší ako 18 rokov, ktorí podľa oficiálnych čínskych dokumentov nemajú právo vstúpiť do kláštora,⁶⁶ ale v Labrangu dlhodobo žijú bez oficiálneho povolenia.⁶⁷

V rámci obnovy náboženstva po roku 1979 bol roku 1981 opätovne vytvorený Výbor pre správu kláštora, ktorý pozostáva z 21 mníchov kláštora Labrang.⁶⁸ V začiatku jeho fungovania vedúce funkcie zastávali najvyšší prevtelenci Labrangu, Džamjang Žäpa a Gungthang. Členovia výboru musia spĺňať politické kritériá a ich vymenovanie podlieha schváleniu miestneho Oddelenia pre náboženské záležitosti. Do činnosti Výboru pre

64 Na tomto dacchangu sa tradične vzdelávajú všetci prevtelenci žijúci v Labrangu. Mnísi zastávajúci významné pozície na tradičných administratívnych postoch Labrangu boli zväčša z Thösamlingu. Mnísi patriaci k tomuto dacchangu majú pri spoločných obradoch v hlavnej hale vyhradené miesta v strede miestnosti, ktoré sa pokladajú za najlepšíe.

65 Li An-che, *History of Tibetan Religion...*, 147.

66 Vjačeslav Kuznecov, „Politika v otnošenii religii v KNR“, *Problemy Dalnego Vostoka* 30/1, 2001, 167.

67 Vekové obmedzenie vnímajú tibetskí veriaci ako vážne porušovanie náboženskej sloboody, keďže v minulosti do kláštorov vstupovali deti vo veku 6-7 rokov.

68 Informácie o Výbore pre správu kláštora Labrang pozri „Kuan-jü La-pu-leng s'-jüan kuan-li čching-kchuang te tiaó-čcha pao-kao“, 203-204.

správu kláštora patria všetky administratívne, ekonomické a bezpečnostné povinnosti súvisiace s fungovaním kláštora. Mnísi pokladajú vytvorenie tohto orgánu za cudzorodý prvok v tradičnej organizačnej štruktúre Labrangu. Vzťah mníchov k členom výboru nie je jednoznačný. Podľa niektorých výpovedí v začiatkoch fungovania boli jeho členmi uznávaní a rešpektovaní lamovia a prevtelenci kláštora, ale postupom času sa do funkcie dostávali aj mnísi, ktorí svoje postavenie získali vďaka postojom korešpondujúcim s oficiálnou politikou čínskych orgánov. Jednou z úloh výboru je aj ideologická činnosť: publikovanie a distribúcia propagandistických materiálov.⁶⁹ Výbor zároveň zabezpečuje realizáciu politických kampaní prebiehajúcich v tibetských kláštoroch. Kampane čínskych úradov v buddhistických kláštoroch sú reakciou na politickú angažovanosť mníchov. Počnúc rokom 1987 sa najmä v Lhase odohralo niekoľko demonštrácií, ktorých účastníci podporovali myšlienku samostatnosti Tibetu. Aktívnymi účastníkmi týchto protestov boli najmä mnísi z okolitých kláštorov.⁷⁰ Politizácia obnovy náboženského života v Tibete⁷¹ predstavuje pre čínsku vládu dilemu:⁷² na jednej strane má záujem na obnove náboženstva v Tibete, no na druhej strane nemôže tolerovať politickú činnosť mníchov, ktorú vníma ako protištátnu. Politická angažovanosť mníchov v Labrangu sa doposiaľ neprejavila otvorenými demonštráciami s heslami žiadajúcimi tibetskú nezávislosť,⁷³ ale väčšina našich informátorov toto stanovisko podporuje a rešpektuje v Indii žijúceho 14. dalajlamu. Niektorí mnísi istý čas strávili v exile a vďaka tomuto pobytu majú informácie o činnosti exilovej vlády.

Posledná politická kampaň čínskych úradov sa zamerala na všetky tibetské kláštory ako potenciálne strediská protičínskych aktivít. Kampaň

69 Máme k dispozícii dva študijné zošity z roku 1987 a 1989, ktoré v tibetčine vydal Výbor pre správu kláštora Labrang a sú v nich preklady prejavov najvyšších čínskych predstaviteľov o náboženskej politike a právne normy upravujúce postavenie náboženstva v Číne.

70 O týchto protestoch pozri Ronald D. Schwartz, *Circle of Protest: Political Ritual in the Tibetan Uprising*, London: Hurst & Co. 1994. Životný príbeh jedného z mníchov, ktorí sa zúčastnili protestov a boli uväznení, pozri Bagdo, *Peklo na zemi*, Praha: DharmaGaia 1999.

71 Vzhľadom na úlohu kláštorov v tradičnom Tibete však táto skutočnosť nie je prekvapujúca.

72 Tento vývoj vyvoláva isté konflikty aj v rámci mníšskej komunity, kde niektorí mnísi uprednostňujú pokračovanie procesu náboženskej obnovy a iní (zväčša mladší) pokladajú za prioritu boj za nezávislosť napriek dopadu, ktorý má ich činnosť na ich domovské kláštory. Pozri M. C. Goldstein, „The Revival of Monastic Life in Drepung Monastery...“, 46-47.

73 Vďaka tejto zdržanlivosti v otvorených protičínskych aktivitách a polohe na periférii Tibetskej náhornej plošiny sa Labrangu podarilo zachovať väčšiu mieru nezávislosti od čínskych úradov ako kláštory v centrálnom Tibete.

pod sloganom „milovať vlasť a milovať náboženstvo“ (čín. *aj-kuo aj-tiao*, tib. *lrgjal gčes čhos gčes!*) prebieha v Labrangu od leta roku 1997.⁷⁴ Prostredníctvom školení a previerok majú mnísi prejavíť svoj odpor k separatizmu, kritizovať dalajlamu ako separatistu a akceptovať čínsku verziu tibetských dejín.⁷⁵ V prípade nesúhlasu hrozí mníchom vystaňovanie z kláštora. Kampaň v zmenšenom rozsahu pokračovala aj v lete roku 2001. Špecifické postavenie v rámci ideologických kampaní má Buddhistický inštitút provincie Kan-su (čín. *Kan-su šeng fo-süe-jüan*), ktorý pôsobí v priestoroch kláštorného komplexu. Tento inštitút bol založený v decembri roku 1985⁷⁶ a je jedným z piatich Buddhistických inštitútov, ktorých založenie v jednotlivých provinciách susediacich s Tibetskou autonómnou oblasťou a v Pekingu inicioval 10. pančhelama.⁷⁷ Na inštitúte pôsobia ako pedagógovia lamovia z Labrangu, ale aj čínski učítelia. Niekoľko desiatok študentov (všetko sú mnísi) počas piatich rokov absolvuje štúdium buddhizmu, tibetskej gramatiky a rétoriky, ale aj čínskeho jazyka, čínskych dejín a politické vzdelávanie. Zhromaždenia mníchov v rámci kampane „milovať vlasť a milovať náboženstvo“ sa uskutočňujú zväčša v areáli tejto vzdelávacej inštitúcie a čínski pedagógovia pôsobia ako politickí školitelia aj v kláštore Labrang.⁷⁸ Napriek ideologickému aspektu vzdelávania v Buddhistickom inštitúte mladší mnísi prejavovali záujem úspešne absolvovať prijímacie skúšky a študovať tam.⁷⁹

Kampaň v roku 1997 bola aj reakciou na konflikt medzi exilovou vládou a čínskym vedením v otázke identifikácie 11. prevtelenia pančhenlamu, keď 14. dalajlama určil ako prevtelenca Gendün Čhökji Nimu (*Idge 'dun čhos kji ni mal*, 1989-) a čínska strana v decembri intronizovala vlastného 11. pančhelamu Gjalccchän Norbua (*lrgjal mcchan nor bul*,

74 Bližšie o tejto kampani pozri *A Sea of Bitterness: Patriotic Education in Qinghai Monasteries*, London: Tibet Information Network 1999; *Background Briefing Papers: Political Campaigns, Documents and Statements from Tibet, 1996-1997*, London: Tibet Information Network 1998; *Zavíraní dveří: Náboženská represe v Tibetu*, Praha: Lungta 1999.

75 Študijný materiál používaný mníchmi v rámci prípravy na previerku pozri *Cang-čchuan fo-tiao aj-kuo ču-i tiao-jü süe-si süan-čchuan cchaj-liao* [Propagandistické materiály k štúdiu a vzdelávaniu k patriotizmu v tibetskom buddhizme], Lan-čou: Kan-su šeng cung-tiao š'-wu tü 1998.

76 Anonym, „Buddhism in Gansu“, *Chinese Sociology and Anthropology* 26/3, 1994, 80-82.

77 Tsering Shakya, *The Dragon in the Land of Snows...*, 446; Heather Stoddard, „Tibetan Publication and National Identity“, in: R. Barnett – Sh. Akiner (eds.), *Resistance and Reform in Tibet*, London: Hurst & Co. 1994, 133.

78 „Kuan-jü La-pu-leng s'-jüan kuan-li čching-kchuan te tiao-čcha pao-kao“, 202.

79 Ukončením štúdia na Buddhistickom inštitúte, štátnej škole, získavajú oficiálny doklad o vzdelaní.

1990-).⁸⁰ Čínskeho kandidáta tibetskí veriaci zväčša nerešpektujú a tieto udalosti vniesli ďalšie rozpory do vzťahov medzi mníchmi a čínskymi úradmi.⁸¹ Štát sa usiluje zachovať si rozhodovacie právomoci v tradičnom mechanizme výberu vysokých buddhistických prevtelencov.⁸² Po roku 1958 bol výber nových prevtelencov v jednotlivých líniiach násilne zastavený a k jeho obnoveniu v Amde došlo až začiatkom 90-tych rokov,⁸³ čo predstavuje dôležitý aspekt procesu obnovy náboženstva. Interné dokumenty upravujú proces výberu v zmenených spoločenských a politických podmienkach⁸⁴ a na definitívne identifikovanie kandidáta musia kláštory získať súhlas od niekoľkých čínskych úradov. Štát zároveň zdôrazňuje, že prevtelenci majú absolvovať aj štúdium na jednom z Buddhistických inštitútov. Otázka výberu prevtelenca bude v najbližšej dobe hrať dôležitú úlohu aj v kláštore Labrang, keďže po smrti 6. Gungthanga vo februári 2000⁸⁵ sa začal proces výberu jeho siedmej reinkarnácie, ktorý vzhľadom na významné postavenie tohto prevtelenca v kláštore, ale aj v celom Amde, môže viesť do Labrangu nové konflikty s čínskymi úradmi.

Záver

Proces deštrukcie a obnovy náboženského života v tibetskom kláštore Labrang prebiehal v rovnakých časových etapách ako obdobný vývoj v ostatných kláštoroch v Amde, Kham (kham/s), v centrálnom Tibete⁸⁶

80 Pozri Josef Kolmaš, „Pančhenlama vs. Pančhenlama“, *Nový Orient* 51, 1996, 161-164.

81 Mníchom v Labrangu a v ďalších kláštoroch v Kan-su roku 1995 distribuovali brožúru kritizujúcu postup dalajlamu (*Tie pchi ta-laj sié-si süan-čchuan cchaj-liao* [Propagandistické a študijné materiály odhafujúce a kritizujúce dalajlamu], Lan-čou: Kan-su šeng cung-fiao š'-wu fü 1995), ktorú museli študovať.

82 Príklad výberu dalajlamu pozri Tändzin Gjamccho, *Svoboda v exilu*, Praha: Práh 1992, 20-21.

83 Zoznam prevtelencov žijúcich v Labrangu a v ďalších kláštoroch v Amde, ktorí boli intronizovaní v rokoch 1991-1995, pozri kol., *Kan-nan cang-čchuan fo-tiao s'-jüan kaj-kchuang* III [Stručné pojednanie o tibetských buddhistických kláštoroch v južnom Kan-su III], Che-cuo: Kan-nan cang-cu c'-č'-čou wej-jüan-chuej wen-š' c'-liao wej-jüan-chuej 1995, 241-242.

84 Smernice teritoriálne vymedzujú územie, kde možno hľadať nové prevtelenie (zväčša v rámci tej provincie, kde sa nachádza kláštor konkrétneho prevtelenca – obmedzenia tohto druhu v minulosti neexistovali a navyše súčasné administratívne členenie oblastí osídlených Tibetanmi bolo umelo vytvorené čínskymi úradmi) a zároveň určujú okruh osôb, ktorý treba pri hľadaní vynechať („Prevtelenc by zväčša nemal byť vyhľadaný medzi synmi a dcérami štátnych zamestnancov zamestnaných na obecnej a vyššej úrovni, zakazuje sa jeho vyhľadávanie medzi synmi a dcérami straníckych kádrov na okresnej a vyššej úrovni.“) Pozri *Cang-čchuan fo-tiao aj-kuo ču-i tiao-jü sié-si süan-čchuan cchaj-liao*, 195.

85 Tibet Information Network, News Update, 3 March 2000.

86 Jednotlivé fázy tohto procesu v centrálnom Tibete pozri M. C. Goldstein, „Introduction...“, 8-10.

a čiastočne aj v čínskej Autonómnej oblasti Vnútorne Mongolsko:⁸⁷ obdobie rokov 1949-1958 predstavuje relatívne tolerantnú politiku čínskeho vedenia, 1958-1962 obdobie prvej deštrukcie zameranej najmä na mníšsku komunitu, 1962-1965 limitovaná obnova, 1966-1979 totálna deštrukcia náboženského života a samotného kláštora, obdobie obnovy⁸⁸ od roku 1979 až do súčasnosti. Pre proces obnovy Labrangu je charakteristické úsilie vo vonkajšej (rekonštrukcia budov) i vnútornej forme (edukačný systém, obrady, náboženské sviatky) čo najautentickejšie nadviazať na situáciu pred roku 1958. Kláštor vo vzťahoch k okolitej laickej komunite opätovne plní svoju tradičnú náboženskú funkciu. Obnova Labrangu je výsledkom silnej religiozity tibetského obyvateľstva, ktorú sa nepodarilo zlikvidovať ani počas kultúrnej revolúcie a vďaka ktorej vznikla potreba obnoviť kláštornú sieť v Tibete. Napriek pokusu reštaurovať stav pred roku 1958 sa však „niektoré individuálne kultúrne rysy znovuobjavili v identickej podobe ako v minulosti, ale iné sa obnovili v istom zmysle zmenené a niektoré sa neobnovili vôbec“.⁸⁹ Iná kvalita náboženského života v súčasnom Labrangu súvisí s výrazne zmeneným politickým, spoločenským a ekonomickým prostredím v porovnaní so stavom pred rokom 1958. Obdobie deštrukcií pripravilo kláštor o podstatnú časť ľudského potenciálu, čoho dôsledkom je nižšia úroveň vzdelávania v porovnaní s minulosťou. Fungovanie Labrangu v podmienkach čínskej socialistickej ekonomiky znamená, že tradičné zdroje príjmov kláštora nemá a musí hľadať nové. Najvýznamnejším je turizmus, ktorý však má na vnútorný život kláštora aj negatívny vplyv.⁹⁰ Podobne ako iné významné buddhistické kláštory, aj Labrang je v dôsledku vnútropolitických (demonštrácie) aj zahraničnopolitických aspektov (činnosť exilovej vlády, kritika dodržiavania ľudských práv a náboženských slobôd zo strany USA a ďalších krajín) tibetského problému vystavený dohľadu čínskych úradov, ktoré negatívne limitujú jeho činnosť (najmä pokiaľ ide o povolený počet mníchov) a zasahujú do vnútorného života kláštora politickými kampaniami.⁹¹ Vplyv

87 O situácii vo Vnútorom Mongolsku pozri Te-le-ke, *Nej Meng-ku la-ma-ťiao š'* [Dejiny lamaizmu vo Vnútorom Mongolsku], Chöch-chot: Nej Meng-ku žen-min čchu-pan-še 1998, 727-780. K deštrukcii kláštorov vo Vnútorom Mongolsku prišlo až počas kultúrnej revolúcie. Proces obnovy buddhistických kláštorov má v tejto oblasti iný kvantitatívny aj kvalitatívny charakter.

88 Tibeťania tento proces označujú termínom „otváranie náboženských dverí“ (čhō go čhe, /čhos sgo phjel).

89 M. C. Goldstein, „Introduction...“, 11.

90 Luboš Bělka – Martin Slobodník, „Vplyv turizmu na tibetské kláštory – príklad Labrangu“, *Hieron* 5, 2001, v tlači.

91 Tie sú kontraproduktívne, mnísi sa o nich vyjadrovali veľmi kriticky a kampane iba posilňovali ich negatívny postoj voči čínskym orgánom.

čínskych úradov na kláštor sa zintenzívnili v priebehu 90-tych rokov. Napriek týmto obmedzeniam predstavuje obnova Labrangu v jeho náboženskej funkcii úspešný proces nadviazania na násilne prerušenú monastickú tradíciu.

SUMMARY

The Revival of Religious Life in the Tibetan Monastery Labrang

The Tibetan Buddhist Monastery Labrang Tashikhyil (Tib. *lbla brang bkra shis 'khyil*), founded in 1709, is situated in the Amdo (Tib. *la mdol*) region (today part of the Gansu Province in the PRC) of Tibet. The religious life in this monastery followed the development of other Buddhist monasteries after the incorporation of Amdo into socialist China in 1949. After a period of a tolerant religious policy, in the second half of the 1950's in the course of economic reforms (collectivization, land reform and the establishment of people's communes), the situation deteriorated. After the suppression of an anti-Chinese rebellion in summer 1958, most of the tulkus (Tib. *lsprul skul*) and senior monks were imprisoned and some monks were forced to leave Labrang. Some of the buildings were destroyed during this so-called „democratic reform of the monasteries“ (Chin. *siyuan de minzhu gaige*) and only a few hundreds of monks were allowed to stay in Labrang. During the brief period of normalization in China in the beginning of 1960's, the religious policy towards Tibetan Buddhism was also loosened and due to the initiative of geshe Sherab Gyamtsho (Tib. *ldge bshes shes rab rgya mtshol*) the religious life in the Labrang monastery was revived in a limited scope (about 1200 monks had lived there). The final phase of discontinuation of the religious life in the monastery occurred during the Cultural Revolution (1966-1976), when the campaign against „four olds“ (Chin. *sijiu*) resulted in the complete destruction of the monastery's building (with the exception of a few temples, e.g. Kye Dorje Lhakang (Tib. *kye rdo rje lha khangl* which was turned into a slaughterhouse) and the monastery was completely depopulated.

The religious revival in Labrang started in 1979 with the thaw in Chinese politics. Monks and tulkus were released and they have returned to the monastery. Due to the contributions of Tibetan lay population the monastery was rebuilt almost to the pre-1958 conditions in 1980's and 1990's. The religious revival in Tibet (and also in Labrang) was patronized by the 10th Panchen Lama Choekyi Gyaltsen (Tib. *lpan chen bla ma chos kyi rgyal mtshanl*). A very important role in the process of the religious revival in Labrang and whole Amdo area was played by two highest tulkus of this monastery – 6th Jamyang Zhepa Lobsang Jigme Thubten Choekyi Nyima (Tib. *l'jam dbyangs bzhad pa blo bzang 'jigs med thub bstan chos kyi nyi mal*) and 6th Gungthang Rinpoche Jigme Tenpe Wangchug (Tib. *lgung thang rin po che 'jigs med bstan pa'i dbang phyugl*). The number of officially authorized monks in the monastery is strictly limited to 1100 people and as a result of this there are about 1200 „unofficial“ monks with long-term residence in Labrang, which makes this monastery one of the largest Tibetan Buddhist institutions in today's China. The Chinese-imposed restriction on the admission to monastery of persons under 18 is not observed by the Buddhist sangha in Labrang. Since summer 1997 the monastery – as other monasteries in Tibet – has been the focus of the education campaign „love the motherland and love the religion“ (Tib. *lrgyal gces chos gcesl*, Chin. *aiguo aijiao*). The authorities attempt to control the internal life of the monastery through the Monastery Management Committee (Tib. *ldgon pa' i do dam u yon lhan khangl*, Chin. *siyuan guanli weiyuanhui*) established in 1981 which aim is to implement the religious policy of the state and the par-

ty. A specific tool of the state influence in Labrang is the Gansu Province Buddhist Institute (Tib. *lkan su'u zhing nang bstan slob grwal*, Chin. *Gansu sheng foxueyuan*) established in 1985 within the monastery compound. The sensitive issue of the identification of the reincarnation of the late 6th Gungthang will affect the monastery in the near future.

Katedra jazykov a kultúr
krajín východnej Ázie
Filozofická fakulta
Univerzita Komenského
Múzejná 2
SK - 811 02 Bratislava

MARTIN SLOBODNÍK